

РЕФОРМУВАННЯ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Постановка проблеми. Сильна, дієва професійна адвокатура – це складова основи правової держави і громадянського суспільства, одна з конституційних гарантій демократії та забезпечення реального захисту прав та законних інтересів громадян.

За своєю сутністю адвокатура є специфічним правовим інститутом, спрямованим на захист прав та свобод людини та громадянина, саме тому належне законодавче врегулювання цього інституту набуває першочергового значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначена проблема цікавила багатьох науковців. Особливу увагу їй присвятили такі видатні вчені як В.В. Долежан, Ю.Є. Полянський, В.В. Андрієвський, Т.В. Варфоломеева, О.Л. Жуковська, Д.П. Фіолевський, А.М. Бірюкова, А.В. Іванцова, Н.М. Бакаянова та інші. Проте, не зважаючи на досить активне обговорення цього питання в наукових колах, прийти до єдиної думки так і не вдалося. Найбільш дискусійним аспектом адвокатського самоврядування є, безперечно, питання, що стосується того, на яких засадах має це самоврядування базуватися – чи то на засадах добровільності, чи то на засадах обов'язкового членства усіх адвокатів України.

Формування завдання дослідження. Визначення сутності адвокатського самоврядування, виходячи з самого поняття «адвокатура». Формулювання основних принципів адвокатського самоврядування та з'ясування того, наскільки вони співвідносяться із загальними принципами організації та діяльності адвокатури. Визначення того, чи стосується законодавчо закріплений принцип добровільності такого аспекту, як участь у органах адвокатського самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Реформи законодавства України у сфері судуострою, кримінально-процесуальному законодавстві зробили великий поштовх до зміни законодавства про адвокатуру. Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 року було запроваджено деякі нововведення, значно розширено права та обов'язки адвокатів. Одним з таких важливих нововведень є створення розгалуженої системи органів адвокатського самоврядування, Єдиного реєстру адвокатів України.

В науковій думці за останні роки дуже часто підіймалося питання діяльності органів адвокатського самоврядування, адже це дійсно важливий інститут для забезпечення прозорості, гласності, відкритості діяльності адвокатури, захисту прав та інтересів самих адвокатів.

Основними положеннями про роль адвокатів, прийнятими у серпні 1990 року VIII Конгресом ООН з попередження злочинів, визначено, що адвокатам має бути надано право формувати самоврядні організації для представництва їх інтересів, постійного навчання та перепідготовки й підтримання їх професійного рівня. Виконавчі органи професійних асоціацій обираються їх членами і здійснюють свої функції без зовнішнього втручання. Професійні асоціації адвокатів відіграють життєву роль у підтриманні професійних стандартів та етичних норм, захищають своїх членів від переслідувань та необґрунтованих обмежень й посягань, забезпечують юридичну допомогу для усіх, хто її потребує, й кооперуються із урядом та іншими інститутами для досягнення мети правосуддя та інтересів суспільства [1].

Адвокатура без об'єднання і створення єдиної професійної організації не стане сильною правозахисною інституцією, здатною виконувати відповідні завдання, покладені

на неї Конституцією України. Зазначені органи особливу увагу мають приділити додержанню принципів адвокатського самоврядування, які забезпечують дійсну незалежність адвокатури, реальні гарантії адвокатської діяльності, захист професійних і соціальних прав адвокатів, належну організацію адвокатської діяльності і високий фаховий рівень надання адвокатами правової допомоги: захисту і представництва та конкретизацій [3, с. 37]. Водночас необхідно ретельно визначити систему органів адвокатського самоврядування, їх компетенцію, їх права, обов'язки, а також провести детальне розмежування їх повноважень з повноваженнями держави у сфері управлінських і контрольних функцій стосовно адвокатури. Органи адвокатського самоврядування повинні бути контрольовані всією адвокатською спільнотою у спосіб, закріплений в законі. Зрозуміло, що вказані застереження спрямовані на те, щоб новостворені самоврядні органи не перетворились на чиновницько-бюрократичні структури й не стали на заваді демократичного розвитку адвокатури [4, с.16].

На адвокатське самоврядування Законом покладено ряд важливих завдань, що створюють сприятливі умови діяльності адвокатури, підтримання високого професійного рівня адвокатів, забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України тощо.

Діяльність органів адвокатського самоврядування регулюється Розділом VII вищезгаданого Закону. До системи даних органів Закон відносить:

- Національну асоціацію адвокатів України, як добровільне професійне адвокатське об'єднання;
- конференція адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя) – є вищим органом адвокатського самоврядування в Автономній Республіці Крим, області, містах Києві та Севастополі;
- рада адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя) діє у період між конференціями адвокатів регіону;
- Рада адвокатів України;
- з'їзд адвокатів України;
- кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя);
- Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури – є колегіальним органом, завданням якого є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.;
- ревізійна комісія адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя) – здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю ради адвокатів регіону та кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури;
- Вища ревізійна комісія адвокатури – здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю Національної асоціації адвокатів України, її органів, рад адвокатів регіонів, Ради адвокатів України, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, діяльністю ревізійних комісій адвокатів регіонів [2].

Особливе місце у системі органів адвокатського самоврядування посідає Рада адвокатів України, що виконує функції адвокатського самоврядування у період між з'їздами адвокатів України. Повноваження і порядок роботи Ради адвокатів України визначаються чинним законодавством та положенням про Раду адвокатів України, що затверджується з'їздом адвокатів України. Рада адвокатів України підконтрольна і підзвітна з'їзду адвокатів України.

До складу Ради адвокатів України входять тридцять членів, відповідно до вимог закону, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років: по одному представнику від кожного регіону, які обираються конференцією адвокатів регіону, та голова і два заступники голови, які обираються шляхом голосування з'їздом адвокатів України. Секретар Ради адвокатів України обирається Радою адвокатів України зі складу

членів Ради адвокатів України. Рада адвокатів України може достроково відкликати з посади секретаря Ради.

У діяльності органів адвокатського самоврядування застосовується принцип несумісності посад, а саме: голова, заступник голови, секретар, член Ради адвокатів України не можуть одночасно входити до складу ради адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійної комісії адвокатів регіону, Вищої ревізійної комісії адвокатури, комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги. Виняток становить Голова Ради, який за посадою є головою Національної асоціації адвокатів України.

Важливим елементом діяльності органів адвокатського самоуправління є виборність посад, що забезпечує демократичність та рівність в можливостях обирати та бути обраним. Звичайно, до кандидатів існують вимоги, щодо строку зайнятості адвокатською діяльністю, або одна й та сама особа не може обіймати певні посади протягом двох строків підряд тощо.

Для здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю Національної асоціації адвокатів України, її органів, рад адвокатів регіонів, Ради адвокатів України, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, діяльністю ревізійних комісій адвокатів регіонів створено уповноважений орган – Вищу ревізійну комісію адвокатури. Виконуючи контрольну функцію, даний орган також є підзвітним і підконтрольним з'їзду адвокатів України.

Вищим органом адвокатського самоврядування України є з'їзд адвокатів України. До складу з'їзду адвокатів України входять делегати, які обираються конференціями адвокатів регіонів шляхом голосування відносно більшістю голосів делегатів, які беруть участь у конференції. Квота представництва, порядок висунення та обрання делегатів з'їзду адвокатів України, порядок проведення з'їзду адвокатів України встановлюються Радою адвокатів України.

Висновки. Система органів адвокатського самоврядування побудована таким чином, що прослідковується чітка підзвітність та підконтрольність одного органу іншому для більшої демократизації, рівності, а головне для уникнення узурпації та зосередження повноважень в рамках одного органу, дублювання повноважень.

Анотація

У статті автор аналізує проблему становлення адвокатського самоврядування в Україні, насамперед – такий аспект, як створення Національної асоціації адвокатів та принцип обов'язкового членства у ній.

Ключові слова: адвокатура, адвокатська діяльність, система органів адвокатського самоврядування, Рада адвокатів України, Національна асоціація адвокатів.

Аннотация

В статье автор анализирует проблему становления адвокатского самоуправления в Украине, в частности – такой аспект, как создание Национальной ассоциации адвокатов и принципа обязательного членства в ней.

Ключевые слова: адвокатура, адвокатская деятельность, система органов адвокатского самоуправления, Совет адвокатов Украины, Национальная ассоциация адвокатов.

Summary

In the article the author analyses the issue of lawyer self-management in Ukraine, in particular, the establishment of the National Lawyers Association, and the principle of compulsory membership.

Keywords: advocacy, legal activity, the system of bodies of lawyer self-management, the Lawyers Council of Ukraine, the National Lawyers Association.

Список використаних джерел:

1. Основные положения о роли адвокатов. Приняты на VIII Конгрессе ООН по предупреждению преступлений (Нью-Йорк, август 1990 г.) // Советская юстиция. – 1991. – № 20. – С.19-20.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року / Відомості Верховної Ради (ВВР) // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
3. Варфоломеева Т. Уніфікація адвокатської професії – відповідь на виклики сьогодення / Т. Варфоломеева // Адвокат. – 2008. – № 1. – С. 35–38.
4. Варфоломеева Т.В. Реформа адвокатури – запорука незалежного захисту прав і свобод людини. / Т.В. Варфоломеева // – Вісник академії адвокатури України. – № 19. – 2010 р. – С.12-19.